

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовao комисију Одлуком Наставно–научног већа Правног факултета за привреду и правосуђе број 8/5 од 29.06.2015. године, одређена је Комисија за оцену докторске дисертације за јавну одбрану Славице Динић под називом „ Заштита уставног уређења и безбедности Републике Србије – кривичноправни аспект “. Докторска дисертације је пријављена. 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Проф. др Драган Симеуновић, редовни професор , ужа научна област: „политичке науке“, изабран у звање 1999.године, запослен на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, председник Комисије. Проф. др Милош Марковић, ванредни професор , Кривичноправна и међународноправна ужа научна област, изабран у звање 30.09.2013. године, запослен на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду, ментор и члан Комисије. Проф. др Радомир Милашиновић, редовни професор , ужа научна област: „безбедност“, изабран у звање 2001. године, запослен на Факултету безбедности Универзитета у Београду, коментор и члан Комисије.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Славица (Синиша) Динић 2. Датум рођења, општина, Република: 05.09.1983. године, Петровац на Млави, Р. Србија 3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе 06.11.2008. године, Правни факултет Универзитета у Београду, назив мастер рада „Појам и основне карактеристике вандализма“ 4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука Право, кривично право и криминологија
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Заштита уставног уређења и безбедности Републике Србије – кривичноправни аспект“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација има укупно 387 страна. Она се састоји од уводног дела, три поглавља, закључних разматрања, списка коришћене литературе, прописа и електронских извора, прилога и 11 табела (шема) који обogaђују садржај рада и доприносе његовом бољем разумевању.

УВОД

1. ДЕФИНИСАЊЕ ПРОБЛЕМА ИСТРАЖИВАЊА
2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА
3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА
4. ХИПОТЕЗЕ И ИНДИКАТОРИ ИСТРАЖИВАЊА
5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА
6. НАУЧНА И ДРУШТВЕНА ОПРАВДАНОСТ ИСТРАЖИВАЊА
7. СТРУКТУРА РАДА

ПРВИ ДЕО

1. ИСТОРИСКИ ПРИКАЗ
2. ПОЛИТИЧКИ ДЕЛИКТИ КРОЗ ВРЕМЕ
3. НОРМИРАЊЕ ПОЛИТИЧКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КРОЗ МЕЂУНАРОДНЕ УГОВОРЕ

ДРУГИ ДЕО**КРИВИЧНОМАТЕРИЈАЛНИ АСПЕКТИ ЗАШТИТЕ УСТАВНОГ УРЕЂЕЊА И БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ**

1. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ УСТАВНОГ УРЕЂЕЊА И БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ И ДРУГИХ ДОБАРА ЗАШТИЋЕНИХ МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВОМ
3. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА
4. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ОПШТЕ СИГУРНОСТИ ЉУДИ И ИМОВИНЕ
5. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ РАЧУНАРСКИХ ПОДАТАКА

ТРЕЋИ ДЕО**КРИВИЧНОПРОЦЕСНИ АСПЕКТИ ЗАШТИТЕ УСТАВНОГ УРЕЂЕЊА И БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ**

1. ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ (СПЕЦИЈАЛНЕ ИСТРАЖНЕ ТЕХНИКЕ)
2. ОРГАНИ ФОРМАЛНЕ СОЦИЈАЛНЕ КОНТРОЛЕ НАДЛЕЖНИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПОСЕБНИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ
3. ОДГОВОРНОСТ СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА ЗА НЕЗАКОНИТУ ПРИМЕНУ ПОСЕБНИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ
4. ИЗВЕШТАЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА О РАДУ ОРГАНА ФОРМАЛНЕ СОЦИЈАЛНЕ КОНТРОЛЕ
5. МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНОПРАВНА ПОМОЋ

ЗАКЉУЧАК**ПРИЛОЗИ**

1. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ УСТАВНОГ УРЕЂЕЊА И БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
 - 1.1 Пунолетни учиниоци кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије
 - 1.2 Малолетни учиниоци кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије
2. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ И ДРУГИХ ДОБАРА ЗАШТИЋЕНИХ МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВОМ
3. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА
4. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ОПШТЕ СИГУРНОСТИ ЉУДИ И ИМОВИНЕ
5. КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ РАЧУНАРСКИХ ПОДАТАКА

ЛИТЕРАТУРА

ЗАКОНИ И ПУБЛИКАЦИЈЕ
СУДСКЕ ПРЕСУДЕ
ИНТЕРНЕТ АДРЕСЕ

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном делу кандидаткиња дефинише проблем, предмет и циљеве (научни и друштвени циљ) истраживања. Поставља хипотезе (општу и четири посебне) и одређује индикаторе истраживања. Општа хипотеза јесте да су политичка кривична дела адекватна препрека угрожавању уставног уређења и безбедности Републике Србије. Прва посебна хипотеза - политичка кривична дела обликују и одређују границе понашања владајуће структуре и читавог друштвеног система. Овде се полази од чињенице да носиоци власти и читав друштвени систем бескомпромисним кажњавањем оних понашања припадника друштва, која су инкриминисана као политичка кривична дела, штите уставно уређење и безбедност Републике Србије, и да је, с друге стране, држави, поменути инкриминацијама ограничено право задирања у основна људска права, чиме је одређен и оквир њених ингеренција када се ради о питању кривичноправне заштите уставног уређења и безбедности Републике Србије. Друга посебна хипотеза - политичка кривична дела обликују и одређују понашања свих припадника друштва. Ова посебна хипотеза полази са становишта да је слобода појединца, у циљу заштите уставног уређења и безбедности државе, омеђена и опредељена, између осталог, и политичким инкриминацијама. Наиме, прибегавање понашањима која су одређена као политичка кривична дела, готово да је искључено јер, супротно води ризику, готово извесног, кривичног кажњавања. Трећа посебна хипотеза - посматрано са становишта владајуће структуре, извршиоци политичких кривичних дела се означавају као „позитивни“ извршиоци, односно дисиденти, покрети отпора, борци за слободу и независност и сл., или као „негативни“ извршиоци који се заправо називају: криминалцима, терористима, плаћеницима, револверашима, комунистима. Четврта посебна хипотеза - угрожавање уставног уређења и безбедности земље кажњиво је само ако се врши противправним насилним актима. Тиме је зона кажњивости оправдано знатно сужена, што одговара садашњем нивоу развоја, а тиме и тренутним потребама државе, односно, одговара, с једне стране, концепту заштите основних људских права, а са друге, питању заштите уставног уређења и безбедности државе кривичним правом као крајњим средством у одбрани друштва.

Као индикатори истраживања у раду су коришћени, пре свега, теоријски извори, што подразумева мишљења и ставове о појединим питањима из ове области од стране доктрине. Поред њих, као индикатори истраживања коришћени су још и: нормативно-правна регулатива, судске одлуке и правосудна статистика.

Приликом израде докторске тезе, коришћена је методологија адекватна природи питања којим се рад бави, и то: методе сазнања и мишљења (метода анализе, метода синтезе, генерализација и метода специјализације); општенаучне методе истраживања (историјски метод, компаративни метод, позитивноправни метод, статистички /као квантитативни/ метод и студије предвиђања) и оперативне методе.

Након тога, у оквиру овог дела рада, излагање је настављено разматрањем оправданости предметног истраживања са научног и друштвеног аспекта.

Уводни део докторске дисертације, кандидаткиња окончава представљањем њене структуре.

Уводни део докторске дисертације, читаоца на најобухватнији, најопштији, а опет конкретан начин „уводи“ у проблематику којом се теза бави. Наиме, прегледом овог првог дела рада, стиче се слика о појму, предмету, циљу, основним претпоставкама, методологији која ће бити коришћена, друштвеној и научној оправданости обраде питања кривичноправне заштите уставног уређења и безбедности Републике Србије, као и о структури будућег излагања.

У првом делу докторске дисертације кандидаткиња се бави теоријско-историјским аспектом питања кривичноправне заштите уставног уређења и безбедности Републике Србије. Овај део је имајући у виду природу, сложеност и значај предмета докторске дисертације, као и логику истраживања, неизоставан и неминован. Наиме, ради се о базичним питањима предмета истраживања, односно говори се о историјату кривичноправне заштите друштвеног уређења (од најранијих времена човечанства, до данашњих дана), и појмовном одређењу понашања управљених против уставног уређења и безбедности државе, при чему су, у оквиру овог првог дела, дефинисани само кључни појмови, и то они уопштени, као што су последица, угрожавање, повреда, док су одреднице конкретних инкриминација дате и образложене у деловима рада (другом и трећем) у којима се оне детаљно истражују и анализирају. Поред тога, овде је представљен концепт политичких кривичних дела, након чега се излагање наставља питањем њиховог нормирања кроз међународне уговоре, такође са историјског аспекта.

У оквиру овог дела, нарочито важним за законодавца, а тиме и праксу судова, сматрамо излагање о стадијумима кривичног дела, тј. припремним радњама, у оквиру кога се указује на неусклађеност нормативних решења у оквиру општег и посебног дела материјалног кривичног права.

Наиме, како се износи, легитимност кажњавања припремних радњи, са аспекта достигнутог нивоа развоја института кривичног права, све узимајући у обзир и криминално-политичке разлоге, није лако образложити. Уколико би се узели у обзир криминално-политички разлози, широким инкриминисањем припремних радњи, приклонило би се проширивању граница кривичног права, што би значило побијање принципа правне државе - чија је основна идеја давање предности основним људским правима и ограничење државне власти уставом и законима. Гледано из, у овом случају спорног, правнодогматског угла, припремне радње се свакако могу кажњавати када су саме проглашене кривичним делом. Међутим, проблем се јавља код санкционисања припремања неког кривичног дела као претходног стадијума пре отпочињања његовог извршења, јер ту ситуацију није могуће обухватити општим појмом кривичног дела, јер је спорно: 1) у чему се те припремне радње састоје и 2) како у

конкретном случају наћи границу преласка припремних радњи у радњу извршења. Према раније важећем законском решењу (до 01. јануара 2006. године), код неких кривичних дела било је прописано да ће се казнити и онај ко припрема њихово извршење али, сама радња припремања није била дефинисана. Ту проблем није искључиво у широко постављеној зони кажњивости, већ и у повреди начела законитости, јер одредба којом се предвиђа кажњавање за припремне радње није прецизирана, што је у кривичном праву, због дубоког задирања у основна људска права, императив. Из тог разлога, законодавац је дао једно опште, али непотпуно, одређење припремних радњи, на тај начин што их је класификовао у четири групе: 1) набављање или оспособљавање средстава за извршење кривичног дела; 2) отклањање препрека за извршење кривичног дела; 3) договарање, планирање или организовање са другима извршења кривичног дела и 4) друге радње којима се стварају услови за непосредно извршење кривичног дела, а које не представљају радњу извршења. Четврта група припремних радњи оставља потпуно нерешено питање повреде начела законитости (његовог трећег сегмента – одређености, који налаже да кривичноправне норме морају бити одређене и прецизне у највишем могућем степену), односно дефинисања појма припремних радњи.

Кривични законик Републике Србије из 2006. године не предвиђа кажњавање припремања као фазе у реализацији кривичног дела. Дакле, општа одредба о припремним радњама више не постоји, а кажњавање за припремање је могуће само уколико је код одређеног кривичног дела прецизно одређено у чему се оно састоји. То значи да законодавац, да би припремање неког кривичног дела прописао као кажњиво, истовремено мора прецизирати у чему се само то припремање и састоји.

Међутим, овај став није доследно испоштован, јер код већине политичких кривичних дела, односно код већег броја дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (угрожавање независности из чл. 305; признавање капитулације или окупације из чл. 306; угрожавање територијалне целине из чл. 307; напад на уставно уређење из чл. 308; позивање на насилну промену уставног уређења из чл. 309; убиство представника највиших државних органа из чл. 310; оружана побуна из чл. 311; диверзија из чл. 313; саботажа из чл. 314. и шпијунажа из чл. 315. став 1. и 2), прописано је кажњавање и за припремне радње. Оне нису одређене као посебно кривично дело при сваком кривичном делу, већ је то учињено у оквиру једног члана (чл. 320. ст. 2). Овакво решење, са аспекта законодавне технике, у ситуацији када је за сродна кривична дела могуће прописати исте припремне радње, може бити адекватно, чему је овај случај потврда. Међутим, то је урађено употребом спорне опште формулације (тзв. класификација четири групе припремних радњи, где је, како је већ речено, нарочит проблем неодређена четврта, последња), чему се додаје и један вид припремних радњи карактеристичан за ова кривична дела (чл. 320. ст. 3). Везано за решење из чл. 320. ст. 2, а нарочито код четврте групе (“друге радње којима се стварају услови за непосредно извршење кривичног дела, а које не представљају радњу извршења”), законодавац се водио криминално-политичким разлозима занемарујући прво-догматске, што није могуће ничим оправдати, па ни значајем конкретног објекта заштите, јер се начело законитости у кривичном праву, за разлику од других грана права, и принципи правне државе, неизоставно морају уважавати. Заправо, не сме се занемарити чињеница да је кривично право у функцији заштите основних добара човека (или његовим основним правима) и оних добара која су у улози постојања и остваривања основних добара човека (тзв. општи објекат заштите кривичног права). Дакле, јасно је да су добра човека у првом плану, а она која су у функцији њихове подршке (овде конкретно уставно уређење и безбедност државе), у другом, али ипак примарном плану.

Кривичноматеријални аспекти политичких кривичних дела, са примерима из судске праксе, представљени су у оквиру другог дела рада. У оквиру овог дела обрађена су следећа кривична дела (која уједно представљају и предмет овог истраживања):

1. из главе XXVIII КЗ (*Кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије*): угрожавање независности (чл. 305. КЗ), признавање капитулације (чл. 306. КЗ), угрожавање територијалне целине (чл. 307. КЗ), напад на уставно уређење (чл. 308. КЗ), позивање на насилну промену уставног уређења (чл. 309. КЗ), убиство представника највиших државних органа (чл. 310. КЗ), оружана побуна (чл. 311. КЗ), диверзија (чл. 313. КЗ), саботажа (чл. 314. КЗ), шпијунажа (чл. 315. КЗ), одавање државне тајне (чл. 316. КЗ) и изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпеливости (чл. 317. КЗ);
2. из главе XXXIV КЗ (*Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом*): тероризам (чл. 391. КЗ), јавно подстицање на извршење терористичких дела (391а КЗ), врбовање и обучавање за вршење терористичких дела (чл. 391б КЗ), употреба смртоносне направе (чл. 391в КЗ), уништење и оштећење нуклеарног објекта (чл. 391г КЗ), угрожавање лица под међународном заштитом (чл. 392. КЗ), финансирање тероризма (чл. 393. КЗ) и терористичко удруживање (чл. 393а КЗ);
3. из главе XXVI КЗ (*Кривична дела против безбедности јавног саобраћаја*): угрожавање безбедности ваздушног саобраћаја насиљем (чл. 292. КЗ), отмица ваздухоплова, брода и другог средства (чл. 293. КЗ) и пиратство (чл. 294. КЗ);
4. из главе XXV (*Кривична дела против опште сигурности људи и имовине*), из политичких мотива може бити извршено једино кривично дело неовлашћено прибављање и угрожавање безбедности нуклеарним материјама (чл. 287. КЗ) и
5. из главе XXVII (*Кривична дела против безбедности рачунарских података*): рачунарска саботажа

(чл. 299. КЗ), прављење и уношење рачунарских вируса (чл. 300. КЗ), рачунарска превара (чл. 301. КЗ) и неовлашћен приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (чл. 302. КЗ).

У оквиру овог дела рада, представљена су бића политичких кривичних дела, тј. њихова нормативна одређења, уз указивање на недостатке (који су у готово свим случајевима били малог обима), и предлагање решења за њихово превазилажење. Прегледом судске праксе, тј. судских билтена, и у овом делу наведених примера из судске праксе, уочено је да су политичка кривична дела у њима врло мало заступљена, што је у складу са уделом извршених тзв. политичких кривичних дела у укупном броју инкриминација (што је детаљно представљено у оквиру дела под називом „Прилози“, кроз анализу статистичких података на Републичком нивоу).

Трећи део докторске дисертације посвећен је истраживању кривичнопроцесних аспеката борбе против политичких кривичних дела, односно угрожавања и повреде уставног уређења и безбедности државе. Реч је о следећим питањима кривичнопроцесног карактера:

- анализа посебних доказних радњи (компаративни преглед према Закоником о кривичном поступку из 2001. године и Закоником из 2011. године),
- приказ надлежности државних органа овлашћених за спровођење посебних доказних радњи,
- разматрање одговорности овлашћених службених лица за незакониту примену посебних доказних радњи, као и
- међународна кривичноправна помоћ, са посебним освртом на једну од најзначајнијих радњи у овој области, екстрадицију.

Значај овог дела рада се огледа у детаљној анализи процесних аспеката борбе против политичких кривичних дела. Овде је указано на извесне недостатке процесних института, као и процедуралне аномалије њихове примене (неусклађености са Уставом, као највишим правним актом). У том светлу, разматрани су још и делокруг рада органа формалне социјалне контроле, чије су активности, ако не искључиво, а оно примарно везане за ову област. Овде су нарочито релевантни извештаји Заштитника грађана, представљени за период од осам година, почев од 2007., па закључно са 2008. годином. Омбудсманово виђење регулативе и стања рада органа формалне социјалне контроле у овој области, како се у докторској дисертацији наглашава, везано је за његову основну делатност, односно за природу институције коју представља, за заштиту права и слобода грађана. То је разлог, зашто Омбудсман приликом оцене рада органа формалне социјалне контроле, искључиво посматра њихову делатност кроз питање повреде Уставом загарантованих основних људских права и слобода. Ефикасност обављања функције услед које су они и основани, није предмет рада Омбудсмана. Он се искључиво фокусира на могућност евентуалне злоупотребе силе, односно питање „институционализованог насиља“.

То је разлог зашто у чак четири извештаја, за 2008, 2009, 2013. и 2014. годину, наглашава потребу успостављања, а након тога, развоја и перманентног јачања механизма унутрашње контроле државних органа. Ово је од нарочите важности за оне органе који су овлашћени да примењују силу, што је, како сматра, значајан предуслов унапређења њиховог рада.

Даље, такође у истом циљу, тј. у циљу заштите права и слобода грађана, истиче се да Омбудсман износи потребу формирања централног регистра личних података, који би омогућио да сваки приступ бази података, било ког органа, буде евидентиран. Дакле, према овом предлогу, органи формалне социјалне контроле не би водили сопствене евиденције личних података о грађанима, већ би их по потреби, преузимали из јединствене базе података, при чему би сваки приступ бази обавезно био регистрован, те би увид у личне податке грађана био би сведен на готово искључиво оправдане ситуације, што сада није случај, јер како сваки орган има своју базу личних података, и како се о приступу њој не води евиденција, фактички, сваки службеник тог органа јој може приступити, без неког нарочитог разлога, чак и из личних интереса. При том, како се у раду наглашава, Заштитник грађана инсистира на формирању централног регистра личних података, али не и јединственог органа формалне социјалне контроле, па ако би дошло до реализације овог предлога, права и слобода грађана би свакако били заштићенији, али би се отворило питање ефикасности заштите безбедности грађана, јер би сваки приступ информацијама могао бити испраћен од стране друге службе, односно из јединственог центра, те рад конкретног органа опструиран.

Закључна разматрања - у оквиру овог дела рада, излажу се резултати истраживања које је предмет докторске тезе односно, да ли су постављене хипотезе потврђене или не, да ли су научни и друштвени циљ остварени и да ли истраживање има или нема научну и друштвену оправданост. Уз то, износе се и евентуална запажања везана за основне проблеме политичких кривичних дела и кривичноправну заштиту уставног уређења и безбедности Републике, као и предлози решења за њихово пренебрегавање.

Прилог - У последњем делу рада, тзв. *прилогу*, аутор се бави статистичким показатељима. Наиме, наша истраживања и закључке поткрепљује презентовањем и објашњењима статистичких података који показују кретање укупног броја политичких кривичних дела на територији Републике Србије (почев о 1999. године, статистички подаци не обухватају подручје Аутономне Покрајине Косова и Метохије), у периоду од краја Другог светског рата

до данас, са посебним освртом на период од почетка примене актуелног Кривичног законика, дакле, почев од 01. јануара 2006. године, закључно са 2013. годином.

Овај део је од значаја јер даје слику о месту политичких кривичних дела у укупном броју инкриминисаних понашања у периоду од осам година.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У складу са циљевима истраживања – како научним тако и друштвеним – а на основу дате анализе истраживања, дошло се до закључка који оправдава почетну претпоставку да је начин на који је законодавство Републике Србије регулисало политичка кривична дела одговарајући, да је усклађен са потребама праксе судова и да се у овом моменту не намеће евентуална потреба за инкриминисањем нових облика овог кривичног дела у смислу нових законских решења.

Кандидаткиња сматра да актуелно стање представља значајан резултат нашег законодавца и друштва у целини, јер озбиљна и незаобилазна дилема сваког демократски уређеног друштва у сегменту супротстављања политичким кривичним делима јесте питање којим се средствима и механизмима у тој борби користити, тј. које стратегије развијати, али, с друге стране, у којој мери и на који начин ограничити основна људска права и слободе. Наглашава се да је од изузетне важности да се конкретна заједница адекватно супротстави претњи и ризику, инкорпорираним у политички мотивисаним насилним актима, а који су, приступањем реализацији радњи поменуте природе, окренути грађанима – цивилном становништву (животу и здрављу човека), цивилној авијацији, дипломатским и пословним објектима, приватној и јавној имовини, информационим системима, уз истовремено искључење нарушавања темељних људских права, демократског процеса и владавине закона.

Кроз статистичке податке који су презентовани и анализирани на крају рада, приказано је какво је уопште стање у пракси, у периоду од посматраних осам година, када су у питању број пријављених и број осуђених пунолетних и малолетних лица за политичка кривична дела, а у односу на укупно пријављене и кривично осуђене. Закључено је да што се пунолетних учинилаца тиче, њихово партиципирање у извршењу кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, тзв. политичких кривичних дела у ужем смислу, ако се има у виду укупан број кривично пријављених и осуђених у посматраном осмогодишњем периоду, је врло мало, тачније незнатно. Наравно, како се истиче у раду, ово само за себе не говори много, јер је по својој природи, реч је о групи кривичних дела која за конкретну државу, тј. њен друштвени поредак и безбедност, чак и у поменутом обиму, могу бити изузетно опасна.

Када је реч о малолетницима, закључено је да је њихово партиципирање у кривичним делима против уставног уређења и безбедности Републике Србије, с једне стране, незнатно, док је с друге, оно искључиво везано за кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости. Ово је закључено на основу броја пријава, и пресуда за учињене деликте против уставног уређења и безбедности државе у посматраном периоду. Уз то, наглашено је још и да је имајући у виду укупан криминалитет који изврше, тј. укупан број пресуда, односно криминалитет за који су пријављена, партиципирање малолетника у овој врсти деликата је још минорније.

Иста ситуација је, према кандидаткињи, и са деликтима који су систематизовани у оквиру других глава, а уврштени у групу тзв. политичких кривичних дела у ширем смислу. Она износи да нема ни пријављених ни осуђених малолетних учинилаца за она кривична дела која припадају групама чији су објекат заштите: човечност и друга добара заштићена међународним правом, безбедност јавног саобраћаја и општа сигурност људи и имовине, и да је једино из групе деликата против безбедности рачунарских података, за осам година, било пријављено двоје (за кривично дело рачунарске саботаже из чл. 299. и кривично дело неовлашћен приступа заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података из чл. 302), и исто толико малолетника осуђено (за кривично дело рачунарска превара из чл. 301. и кривично дело неовлашћено коришћење рачунара или рачунарске мреже из чл. 304). Аутор констатује и да је то уједно био и укупан број пријављених и осуђених малолетника у овом периоду за читаву групу деликата против безбедности рачунарских података.

Овим научним радом, потврђена је гнерална, општа, као и све посебне хипотезе, али и научна и друштвена оправданост обраде питања заштите уставног уређења и безбедности Републике Србије са кривичноправног аспекта. Сходно истраживањима које је проведено методологијом наведеном у уводном делу рада, дошло се до одређених закључака, а тиме и предлога намењених законодавцу, органима формалне социјалне контроле, али и друштвеној заједници уопште.

Прво, проблем инкриминисања припремних радњи код политичких кривичних дела неизоставно је потребно решити, тј. уподобити са општим институтима Кривичног законика.

Предлажемо је да, сходно актуелном законском решњу, кажњавање за припремање буде могуће само уколико је код одређеног кривичног дела прецизно одређено у чему се оно састоји, те би законодавац децидно требао дефинисати садржај припремних радњи код следећих инкриминација: угрожавање независности из чл. 305; признавање капитулације или окупације из чл. 306; угрожавање територијалне целине из чл. 307; напад на уставно уређење из чл. 308; позивање на насилну промену уставног уређења из чл. 309; убиство представника највиших државних органа из чл. 310; оружана побуна из чл. 311; диверзија из чл. 313; саботажа из чл. 314. и шпијунажа из чл. 315. став 1. и 2.

Кандидаткиња сматра да није спорно да се то учини у оквиру истог члана, јер је реч о ситуацији у којој фигурирају сродна кривична дела, те је, са аспекта законодавне технике, за све њих могуће прописати исте припремне радње.

Даље, указано је да би питање систематизације кривичних дела против уставног уређења и безбедности Србије у оквиру Кривичног законика, требало пренспитати у смислу њиховог прописивања као прве групе

инкриминација, посматрано у односу на друге групе кривичних деликата. На ово кандидаткиња указује имајући у виду општи објекат заштите кривичног права, а то су, како износи, основна добра човека и друга добра која су у функцији постојања и остваривања тих добара, с једне стране, али и чињеница да је држава примарни гарант остварења основних људских права, с друге стране, тј. да без стабилне државе, друштва живот човека не може имати квалитет какав прописују међународни и национални документи – да се он не може одвијати уз поштовање бар минималних гаранција из области људских права и слобода (право на живот, слободу одлучивања, право на имовину и тсл.). Оквир за то, бар још увек, како кандидаткиња наглашава, може да обезбеди само држава која почива на владавини права и демократским принципима и која је безбедносно довољно заштићена, те истиче да су нам неопходни адекватни прописи који ће штитити државу, како би она, такође на основу прописа који почивају на демократским основама, могла да штити грађане.

У овој области, према мишљењу кандидаткиње, постоји још један проблем, али нешто мањег значаја од питања припремних радњи, јер се тиче само једне инкриминације, а не института од општег значаја, који, у конкретном случају, обухвата значајнији број деликата. У питању је чињеница да кривично законодавство Републике Србије не инкриминише кривично дело из Протокола о сузбијању противзаконитих аката уперених против безбедности фиксних нафтних платформи лоцираних на морском дну (у вези са Римском конвенцијом), донет у Риму 10. марта 1988. године, и ако је, како је у раду већ изнесено, Државна заједница Србија и Црна Гора овај Протокол ратификовала и објавила у „Службеном листу СЦГ – Међународни уговори“, бр. 6/2004 (од 26. марта 2004. године).

Кандидаткиња предлаже да се у складу са међународно преузетим обавезама Републике Србије, у оквиру главе XXXIV Кривичног законика, која инкриминише деликте која за објекат заштите имају човечност и друга добра заштићена међународним правом, као засебно кривично дело предвиди *угрожавање безбедности фиксних нафтних платформи лоцираних на морском дну*, чије би биће гласило:

„Ко кршећи правила међународног права, на силу или претњом или било којим другим видом застрашивања преузме или врши контролу над непокретним платформама или изврши неку насилну радњу уперену против лица на палуби непокретне платформе, ако та радња може да угрози њену безбедност или уништи непокретну платформу или проузрокује њено оштећење које може да угрози њену безбедност или постави или проузрокује да се на непокретној платформи постави, на било који начин, уређај или супстанца која би могла да уништи ту непокретну платформу или која би могла да угрози њену безбедност,

казниће се. (основни облик овог дела)

Ако је дело из става 1. овог члана за последицу имало наношење тешких телесних повреда или смрти једног или више лица или је изазвало опасност за живот људи или је праћено тешким насиљима,

учинилац ће се казнити. (први тежи облик ове инкриминације).

Ако је при извршењу дела из става 1. овог члана учинилац са умишљајем лишио живота једно или више лица,

казниће се. (други квалификовани облик овог деликта).

Покушај дела из става 1, 2 и 3. овог члана је кажњив.“

Посебне доказне радње, али и доказне радње уопште, у правном систему Републике Србије, према схватању кандидаткиње, постављене су адекватно, у смислу да се приликом њиховог регулисања тежило елиминисању сваке могућности која би остављала простор за било који вид њихове злоупотребе. Ипак, кандидаткиња указује на потребу превазилажења два значајна проблема.

Први се тиче полицијских овлашћења која поседују и припадници служби безбедности. Наиме, сходно Препоруци Савета Европе 1402 (1999)¹ од 26. априла 1999. године, која се односи на контролу служби државне безбедности земаља чланица, истиче се да унутрашње службе безбедности не би требале да буду овлашћене за обављање задатака из делокруга рада и надлежности криминалистичке полиције. Нарочито је наглашено да не би требало да буду укључене у борбу против организованог криминала, изузев у ситуацијама када постоји јасна претња по слободни поредак демократске државе. Разлози на којима се оваква препорука заснива, јесу: 1) елиминисање прилика да ова овлашћења буду злоупотребљена и 2) избегавање могућности „дуплирања“ уобичајених полицијских активности.

Међутим, законодавац РС, како се у раду наводи, поменутој Препоруци није испоштовао, па полицијска овлашћења имају, тј. доказне радње могу спроводити и службе безбедности, па примена полицијских овлашћења од стране служби безбедности, у законодавству РС није ограничена искључиво на ситуације постојања јасне претње по слободни поредак демократске државе, када се, сходно Препоруци, службе безбедности једино могу укључити у борбу против организованог криминала. Оне би се, сходно поменутој Препоруци, требале бавити искључиво пословима из свог делокруга, док би полицијска овлашћења остала у надлежности полиције, сходно чему би доказне радње предузимала полиција, не и службе безбедности, а из већ изнетих разлога у поменутом документу, тј. елиминисања могућности злоупотребе овлашћења и преклапања надлежности са полицијским.

У вези са изнетим је и други пропуст законодавца на који кандидаткиња указује, а који се тиче концепта тужилачке истраге коју је у кривичноправни систем увео Законик о кривичном поступку из 2011. године. Она установљава нови начин и нови орган надлежан за спровођење истраге. Али, увођење овог концепта није било праћено и потребним инструментима за његово реализовање. Као видни и кључни недостатак јавља се немогућност јавног тужиоца да доказне радње спроведе сам, тј. у сарадњи са полицијом и службама безбедности. Зарад

превазилажења овог проблема, требало би, према кандидаткињи, оформити тзв. правосудну полицију, која би представљала или саствни део Управе криминалистичке полиције у оквиру Министарства унутрашњих послова, или би била део Министарства правде, а од суштинске важности би било да припадници правосудне полиције фактички буду под ингеренцијама јавног тужиоца, јер је неопходно остварити начело јединственог руковођења и усмеравања предистражног и претходног поступка од стране јавног тужиоца. Припадници правосудне полиције би требало, како кандидаткиња с правом предлаже, да по образовању буду дипломирани правници са положеним правосудним испитом, јер би предузимање доказних радњи било у њиховој искључивој надлежности. Односно, правосудна полиција би свакако сарађивала са осталим органима формалне социјалне контроле, али би доказне радње могле бити спроведене једино од стране њених припадника или под њиховим надзором, тачније у сарадњи са њима.

Даље, како је изложено у раду, временом, од краја Другог светског рата, након почетног периода у коме се јавља изразито велики број пријављених и осуђених лица за политичка кривична дела (кривична дела „против опстанка државе“, а нешто касније, кривична дела „против народа и државе“, како су названа), овај број стагнира пратећи промене друштвено-политичког уређења. Данас је, како се износи, број осуђених, па и пријављених лица за ове деликте, имајући у виду број пријављених и осуђених за укупан криминалитет на нашем подручју, врло низак. То се сматра последицом друштвено-политичких промена, које су условиле и промену казнене политике законодавца. Према наводима из рада, данас се, за разлику од минулог времена када је била инкриминацијама из ове области обухваћена свака активност чијим извршењем би се група на власти сматрала угроженом, угрожавање безбедности државе санкционише уколико се то чини само противправним насилним радњама. Тиме је зона кажњивости у овој области знатно сужена, што се сматра оправданим.

Дакле, у раду се констатује да стање, када је у питању број пријава и осуда за ове деликте, тј. политичка кривична дела у ширем смислу, уопште није алармантно. Али, наглашава се да су у питању инкриминације које штите есенцијалне друштвене вредности, чије су кључне карактеристике: демократско и законито вршење власти; развијен и уставом гарантован систем слобода, права и дужности грађана; систем правосуђа и др. Стога је закључак да би политичким инкриминацијама, тј. деликтима који штите уставно уређење и безбедност земље, у пракси требало дати далеко више простора. Наглашава се да је јасно да се деликти из ове области врше у незнатном броју, посматрано у односу на укупан криминалитет. Али, имајући у виду значај добара којима пружају заштиту, тј. обезбеђују простор за њихово остварење, као и последице које њиховим извршењем могу наступити управо по та добра, у судској пракси им се мора дати више простора. Истакнуто је, на основу истраживања судске праксе, да их судски билтени врло ретко помињу, а требало би, тј. било би целисходно да, из изложених разлога, обухвате, односно представе сваку пресуду из ове области. То би, закључује се, с једне стране, допринело побољшању рада правосуђа, тј. пракси, док би, с друге стране, користило доктрини чији су ставови од нарочитог значаја за законска решења. Мада, наглашава се, и поновља, да је законодавац питање политичких кривичних дела адекватно регулисао, тј. регуле из ове области су усклађене са достигнутим развојем кривичноправних института и међународним уговорима, конвенцијама и уопште гледиштима.

Што се доктрине тиче, констатује се да се она овим питањима врло мало бави, и да би наука кривичног права требала много више бити фокусирана на област заштите установљеног демократског поретка и безбедности друштва. Овакав став, како је наглашено, полази од једноставног циља. То је што адекватније обезбеђење објекта заштите, тј. уставног уређења и безбедности државе, а основна људска права, са друге стране, осигурати од сваке евентуалне повреде у што је могуће већој мери.

На крају закључних разматрања, кандидаткиња износи следеће.

1. Изложено су све недостаци посматрано са аспекта заштите основних људских права и слобода, тј. могућности за њихову злоупотребу. Али, како је наше интересовање фокусирано на питање кривичноправне заштите устројеног друштвеног поретка и безбедности државе, и како полазимо од претпоставке да је кривичноправна заштита ових вредности адекватно постављена, а за коју смо нашли да је потврђена, наведени недостаци не значе умањење ефикасности кривичноправне заштите ових вредности. Чак напротив, све побројано иде у прилог заштити уставног уређења и безбедности земље, али, истовремено оставља простор за евентуалне повреде основних људских права и слобода. Међутим, и ако је повреда основних људских права данас недопустива, и врло опасна, треба имати у виду и важност објекта коме се истовремено пружа заштита, односно његову примарност у систему обезбеђења базичних услова за остварење управо тих, поменутих основних људских права. Дакле, актуелним политичким инкриминацијама, основна људска права нису повређена, мада постоји латентна могућност да до тога дође. Законодавац је овде, очигледно направио својеврсни компромис.

2. Затим се у закључцима указује, мада пре подсећа, да су кривично право и правосуђе били, и остали, један од најзначајнијих инструмената борбе против политичких кривичних дела, односно заштите уставног уређења и безбедности земље, а уједно и значајна и јака препрека неограниченој самовољи и арбитрности политичке репресије. Даље, још се подсећа да се држава од политичких кривичних дела не може заштити кривичним правом, већ политичком вољом и њеним актима. Наиме, кривичноправна решења у нашем правном систему су на нивоу развоја института у овој области. Међутим, како се истиче проблеми политичке и економске природе у друштву настоје се решити искључиво применом кривичног права.

<p>VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>Анализа и тумачење резултата истраживања је јасно, студиозно и оригинално. Стручна и научна анализа обухвата све кључне аспекте од значаја за проблематику истраживања. Истраживање кривичноправне заштите уставног уређења и безбедности Републике Србије карактерише потребан квалитет у садржинском и структурном смислу, али и у погледу стила и јасноће излагања. Сprovedено емпиријско истраживање је у складу са свим методолошким захтевима, а оно се посебно одликује аутентичношћу, обухватношћу и апликативношћу.</p>
<p>VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Дисертација је у потпуности урађена по методологији, плану и садржају који је дат у пријави теме и који је одобрен у поступку оцене подобности кандидата и теме докторске дисертације.</p> <p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Дисертација садржи све битне елементе предвиђене за овакву врсту радова.</p> <p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци Оригиналност и допринос докторске дисертације се огледа у томе што ће исти бити незаобилазно разматран и коришћен у будућности, било да се ради о правној теорији, посебно у новим законским решењима и код примене у пракси и оцене ефеката деловања инкриминација ове природе на заштиту уставног уређења и безбедности наше државе.</p> <p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Ова дисертација нема недостатака, који би битно умањили њену вредност.</p>
<p>IX ПРЕДЛОГ:</p> <p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p> <p>Имајући у виду предмет и циљ докторске дисертације, значај и актуелност истраживања, негов обим и домет, као и методолошки приступ истраживању, њен хипотетички оквир и потврђеност хипотеза, као и научни допринос теорији и пракси, Комисија предлаже Наставно-научном већу Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду да прихвати извештај о позитивној оцени докторске дисертације кандидаткиње Славице Динић, под насловом „Заштита уставног уређења и безбедности Републике Србије – кривичноправни аспект“ и предложи Сенату Универзитета Привредна академија у Новом Саду да се исти усвоји и одобри јавна одбрана.</p>
<p style="text-align: center;">ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ</p> <p>1. Проф. др Драган Симеуновић, председник Комисије _____</p> <p>2. Проф. др Милош Марковић, члан и ментор _____</p> <p>3. Проф. др Радомир Милашиновић, члан _____</p>
<p>НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.</p>